

**Samenwerken in de afvalwaterketen tussen de gemeenten
Hoogeveen, Meppel, Steenwijkerland, Midden-Drenthe, Westerveld,
De Wolden en het waterschap Reest en Wieden (regio Reest en
Wieden)**

Datum	22 november 2013
Behandelaar	Wiebe Oosterhof afdeling Openbare Werken (0593)539304
Portefeuillehouder	Wethouder Pit
Besluitvormend orgaan	College
Overleg gepleegd met	☐ financieel adviseur AZ ☐ personeelsconsulent AZ ☐ medewerker bestuur en juridische zaken AZ ☐ afdeling ☒ naam medewerker Tina de Jong ☐ inspraak/adviesorgaan

Vervolgprocedure

Nadat in iedere afzonderlijke gemeente een besluit is genomen over de financiële ambitie en het gezamenlijk op te stellen afvalwaterketenplan, wordt een gezamenlijk persbericht over de samenwerking uitgebracht door het waterschap.

Toelichting

1. Inleiding

Vanuit het bestuursakkoord water staan de waterketenpartners voor de opgave om een doelmatigheidsslag te maken. Wij vullen deze opgave in samen met de gemeenten binnen het gebied van het waterschap Reest en Wieden en het waterschap. Hieronder wordt de stand van zaken van de voortgang gegeven, de resultaten en het vervolg. De volgende zaken komen hierbij aan bod:

- **Context**
- **Argumenten** (voorstel)
- **Beoogde resultaat**
- **Kanttekeningen en risico's**
- **Onderzoeken**
- **Visitatiecommissie**
- **Kosten en dekking**
- **Monitoring en evaluatie**
- **Communicatie aanpak/vervolg**

2. Context

In 2011 hebben het Rijk, VNG, UvW, IPO en VEWIN het Bestuursakkoord Water ondertekend. Hierin staan afspraken over een doelmatiger waterbeheer die moeten resulteren in:

- Het realiseren van kostenbesparingen in het beheer van de afvalwaterketen;
- Het vergroten van de kwaliteit van de uitvoering van beheertaken;
- Het verminderen van de kwetsbaarheid bij de uitvoering van beheerstaken;
- Het afstemmen van investeringen in de afvalwaterketen en het watersysteem.

Nationaal, is de verwachting, zullen de kosten voor het oppervlaktewater, grondwater, drinkwater, riool en zuivering zullen stijgen. Hierbij valt te denken aan de gevolgen van de klimaatontwikkeling en vervangingsinvesteringen. De kosten en daarmee ook de heffingen zullen daardoor stijgen. Met de afspraken over doelmatiger waterbeheer zullen de stijgingen beperkt blijven.

De afspraken en bijbehorende maatregelen in het akkoord moeten landelijk leiden tot een jaarlijkse doelmatigheidswinst van € 380 miljoen (in 2020 t.o.v. 2010) in de waterketen bij gemeenten en waterschappen. De stijging van lasten voor burgers en bedrijven (maatschappelijke kosten) blijven daardoor beperkt.

De totale jaarlijkse besparing uit het bestuursakkoord water moet in 2020 oplopen tot € 750 miljoen. Hiervan zal € 200 miljoen gebruikt worden voor de vermindering van de uitgaven van het rijk. Dit betreft taken op het gebied van waterveiligheid welke bij de waterschappen komen te liggen.

De resterende besparing van € 550 miljoen komt volledig ten goede aan het watersysteem en de waterketen. Het doel hiervan is een beperking van de stijging van de lokale lasten. Hierbij is geen sprake van kortingen door het rijk.

De aanpak is gericht op een intensieve samenwerking tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en het waterschap. Daarbij is geen sprake van overhevelen van verantwoordelijkheden. De zorgplicht voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater en de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het rioleringsbeheer blijft bij de gemeente!

Vanaf 2011 werken het waterschap Reest en Wieden en de gemeenten Hoogeveen, Meppel, Steenwijkerland, Midden Drenthe, Westerveld, De Wolden samen om de afspraken uit het Bestuursakkoord Water over een doelmatiger waterbeheer te realiseren. Er is onderzoek

verricht naar en er zijn voorstellen uitgewerkt op welke wijze doelmatigheidswinst, kwaliteitsverbetering en vermindering van kwetsbaarheid door samenwerking tussen gemeenten en het waterschap en gemeenten onderling kan worden gerealiseerd.

Op 13 april 2012 is een samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeenten en het waterschap ondertekend. Hierin staan de bestuurlijke afspraken over de samenwerking en de uit te voeren opdrachten die uiteindelijk moeten resulteren in een doelmatiger waterbeheer.

3. Argumenten (voorstel)

Hieronder worden de besluitpunten nogmaals genoemd gevolgd door de argumenten.

1. Instemmen met het vastleggen van een financiële ambitie dat we als zes gemeenten en het waterschap streven naar een structurele kostenreductie van € 5,1 miljoen ("minder-meer") in de afvalwaterketen.
 - 1.1. De afspraken die de VNG en UvW hebben gemaakt over de aanpak van de afvalwaterketen en daarmee over een doelmatiger waterbeheer, moeten landelijk o.a. leiden tot een jaarlijkse doelmatigheidswinst van landelijk € 380 miljoen (in 2020 t.o.v. 2010). Voor de regio Reest en Wieden betekent dit een totale besparing (minder meerkosten) van € 5,1 miljoen per jaar in 2020.
 - 1.2. De door het ministerie van Infrastructuur en Milieu ingestelde landelijke visitatiecommissie, onder leiding van mevrouw Karla Peijs, beoordeelt de voortgang van de regionale samenwerking en vraagt de regio om een bestuurlijk vastgestelde financiële ambitie/doelstelling voor wat betreft de te behalen besparing in de (afval)waterketen.
 - 1.3. Uit het regionaal feitenonderzoek (2011) samen met de maatregelen die door het waterschap zijn uitgevoerd en/of in gang zijn gezet, blijkt dat voor de regio Reest en Wieden vanaf 2020 een verwachte structurele besparing tussen de € 5,1 en € 6,4 miljoen haalbaar is. Rekening houdend met nog enige onzekerheden wordt daarom vooralsnog ingezet op een financiële doelstelling van € 5,1 miljoen minder meer kosten vanaf 2020.
 - 1.4. Het samenwerken en het realiseren van een doelmatigheidswinst voor onze regio is niet vrijblijvend. Wanneer onvoldoende resultaat wordt behaald zal het Rijk het realiseren van de doelen van de afspraken uit het Bestuursakkoord Water versnellen dan wel af dwingen.
2. Instemmen met het opstellen van één gezamenlijk afvalwaterketenplan voor zes gemeenten en het waterschap Reest en Wieden voor de planperiode 2016-2021, waarbij het plan de status krijgt van het verbreed gemeentelijk rioleringsplan (vGRP).
 - 2.1. Door het opstellen van een gezamenlijk afvalwaterketenplan kunnen baten worden gegenereerd. Door afstemming van ambities, processen en activiteiten op het gebied van riolerings- en zuiveringsbeheer ontstaan kansen voor samenwerking en kostenbesparing. Daarnaast vormt een gezamenlijk plan een basis voor overleg en kennisdeling en het verbeteren en optimaliseren van processen en werkzaamheden.
 - 2.2. Het afvalwaterketenplan wordt opgesteld conform de eisen die de Wet Milieubeheer stelt aan een verbreed gemeentelijke rioleringsplan. Daardoor krijgt het plan de status van een vGRP. **Hoewel het een gezamenlijk plan betreft, behoudt iedere gemeente zijn eigen autonomie ten aanzien van de uit te voeren maatregelen en de financiering (kostendekkingsplan) hiervan!**
3. Kennis nemen van het onderzoek levensduur riolering waarvan de resultaten worden geïmplementeerd in iedere afzonderlijke organisatie.
 - 3.1. Uit een gezamenlijk uitgevoerd onderzoek naar een verantwoorde verlenging van de levensduur van de riolering is gebleken dat voor de regio vanaf 2020 een structurele besparing tussen de 2 en 3 miljoen euro aan kapitaallasten kan worden gerealiseerd.

Hiermee kan al een aanzienlijk deel van de financiële ambitie voor de regio worden gerealiseerd.

4. Kennis nemen van de brief van de visitatiecommissie over het voorlopige beeld van de voortgang van de samenwerking in de (afval)waterketen in de regio Reest en Wieden en de reactie van onze regio hierop.
 - 4.1. De visitatiecommissie heeft in haar voorlopige bevindingen over de samenwerking in de afvalwaterketen, de regio Reest en Wieden aangemerkt als achterblijver. De reden hiervoor is dat in onze regio nog geen bestuurlijke vaststelling van een financiële ambitie heeft plaatsgevonden en dat de implementatie van de plannen vooralsnog achterblijven.

4. Beoogd resultaat

Een nauwe samenwerking tussen gemeenten en het waterschap en gemeenten onderling moet resulteren in een doelmatiger waterbeheer door:

- Het realiseren van een structurele kostenbesparing van € 5,1 miljoen in 2020 in het beheer van de afvalwaterketen;
- Het efficiënter uitvoeren van het beheer en het onderhoud van stedelijk water;
- Het behouden dan wel vergroten van de kwaliteit van de uitvoering van de beheertaken;
- Het verminderen van de kwetsbaarheid bij de uitvoering van beheerstaken;

Uiteindelijk doel is dat de stijging van lasten (rioolheffing en zuiveringsheffing) voor burgers en bedrijven de komende jaren wordt beperkt.

5. Kanttekeningen / risico's

Vanuit het bestuursakkoord water krijgen we als gemeenten en het waterschap de ruimte om zelf invulling te geven aan het bereiken van een doelmatiger waterbeheer. Het maken van samenwerkingsafspraken en het realiseren van een doelmatigheidswinst is echter niet vrijblijvend. Eind 2012 is in het kader van zogenaamde 'stok-achter-de-deur' een interventieladder is vastgesteld.

Eén van de treden uit de interventieladder is de instelling van een deskundige en onafhankelijke visitatiecommissie die de voortgang in de verschillende regio's gaat inventariseren, beoordelen en stimuleren. Wanneer deze commissie concludeert dat onvoldoende resultaat wordt behaald, treedt de meest verregaande trede uit de interventieladder in werking namelijk het toezicht op de waterschappen, gemeenten of drinkwaterbedrijven.

Om het samenwerkingsproces tot een doelmatiger waterbeheer te doen slagen, is het van essentieel belang dat alle partijen voldoende capaciteit en/of middelen beschikbaar stellen.

6. Onderzoeken

N.a.v. het regionaal feitenonderzoek (2011) is uitgevoerd, is in de periode 2012 tot medio 2013 op het gebied van de afvalwaterketen gewerkt aan twee opdrachten:

- a) Het opstellen van een basis voor een gezamenlijk afvalwaterketenplan voor de regio.
- b) Onderzoek naar een verantwoorde verlenging van de levensduur van riolering.

a) Afvalwaterketenplan

Met een gezamenlijk afvalwaterketenplan kan doelmatigheidswinst worden gerealiseerd, kwaliteit worden behouden dan wel vergroot en de kwetsbaarheid worden verminderd (zie argument 2.1.).

De basis voor een gezamenlijk afvalwaterketenplan omvat een visienota met daarin de visie op de afvalwaterketen en een kadernota met daarin de (lange termijn) ontwikkelingen

(demografie, klimaatontwikkeling, duurzaamheid, innovatie). Zowel de visie als de kadernota vormen de input voor de verdere uitwerking van het afvalwaterketenplan.

Het afvalwaterketenplan wordt in 2014-2015 opgesteld en vervangt het verbreed gemeentelijk rioleringsplan van iedere gemeente. De planperiode is 6 jaar (2015-2021) waardoor het plan aansluit bij het waterbeheerplan van het waterschap.

Zoals gezegd, behoudt iedere gemeente zijn eigen autonomie ten aanzien van de uit te voeren maatregelen en de financiering (kostendekkingsplan) hiervan!

b)Onderzoek levensduur riolering

Het onderzoek levensduur riolering richt zich op drie aspecten:

- Levensduur verlengende maatregelen
Door schades gericht en planmatig te repareren kunnen we riolen langer in goede staat houden.
- Beslismoment vervangen
Landelijk gehanteerde normen voor vervanging zijn zeer veilig. In de praktijk blijkt echter dat riolering langer mee kan en schades niet direct verholpen hoeven te worden. Het moment van vervanging kan worden uitgesteld.
- Regionaal maatwerk
Voor de doorrekening van de kosten kunnen regionale marktconforme kosten worden gehanteerd. Deze zijn lager dan de gehanteerde kosten volgens de Leidraad Riolering. (Dit geldt voor de regio maar is voor Midden-Drenthe niet van toepassing want deze zijn marktconform.)

Met bovenstaande maatregelen kan tot 2020 een structurele besparing van € 42,2 miljoen (minder meer) worden gerealiseerd. Dit komt regionaal neer op een structurele besparing vanaf 2020 van tussen de € 2 en € 3 miljoen (kapitaallasten). Hiermee kan dus al een aanzienlijk deel van de financiële doelstelling van € 5,1 worden gerealiseerd.

De conclusies van dit onderzoek worden in 2014 in iedere gemeente implementeert. De uitkomsten hiervan worden geïntegreerd in het gezamenlijke afvalwaterketenplan.

Naast bovengenoemde opdrachten zullen in 2014 de mogelijkheden van de samenwerking op het gebied van operationele taken (zoals inspectie en reiniging riolering, gemalenbeheer) worden onderzocht. Verder zal een gezamenlijk calamiteiten/incidentenplan riolering worden opgesteld.

7. Visitatiecommissie

Een afspraak uit het Bestuursakkoord Water is de uitwerking van een proces om te borgen dat er voldoende voortgang is om de doelen uit dit akkoord te halen. Dit is uitgewerkt in een interventieladder waarin een onafhankelijk visitatiecommissie een belangrijke rol speelt. De visitatiecommissie heeft als opdracht de voortgang van de samenwerking in kaart te brengen en te beoordelen in hoeverre de landelijke doelen uit het bestuursakkoord water worden gerealiseerd.

De opdracht is drieledig:

1. Inventariseren;
2. Beoordelen;
3. Stimuleren;

Op dit moment is de visitatiecommissie bezig met een inventarisatie. Aan de hand van een vragenlijst is een voorlopig beeld van de samenwerking geschetst. Op 7 oktober 2014 heeft de commissie haar eerste bevindingen gerapporteerd over de samenwerking in onze regio (zie bijlage: Brief van de visitatiecommissie d.d. 7 oktober 2013) Onze regio wordt aangemerkt als **achterblijver**. Reden hiervoor is dat onze regio nog geen financiële ambitie heeft vastgelegd voor wat betreft de te behalen besparing. Daarnaast is de commissie van mening dat de implementatie van de plannen achterblijft.

Uit het regionaal feitenonderzoek (2011) samen met de maatregelen die door het waterschap zijn uitgevoerd en/of in gang zijn gezet, blijkt dat voor de regio Reest en Wieden vanaf 2020 een verwachte structurele besparing tussen de € 5,1 en € 6,4 miljoen haalbaar is.

Rekening houdend met nog enige onzekerheden wordt ingezet op een financiële doelstelling van € 5,1 miljoen minder meer kosten vanaf 2020. In het bestuurlijk overleg van 13 september jl. is door de bestuurlijke vertegenwoordigers van de gemeenten en het waterschap aangegeven dat zij instemmen met deze financiële doelstelling. Met dit voorstel wordt deze ambitie bestuurlijk bekrachtigd.

N.a.v. eerste oordeel van de visitatiecommissie hebben we als regio Reest en Wieden een schriftelijke reactie gegeven waarin we als regio onze financiële ambitie en de implementatie van de plannen nader onderbouwen en motiveren. Deze reactie is als bijlage bij dit voorstel gevoegd.

Eind 2013 bepaalt de visitatiecommissie het definitieve beeld van de samenwerking. Op basis hiervan bepaalt de commissie welke regio's in 2014 worden bezocht om de voortgang te stimuleren en te adviseren.

8. Kosten en dekking

De bijdrage van de gemeente Midden-Drenthe aan het opstellen van een gezamenlijk afvalwaterplan bestaat uit de inzet van medewerkers. Daarnaast wordt een financiële bijdrage gevraagd voor de inhuur van externe ondersteuning bij het opstellen van een afvalwaterketenplan. De kosten hiervan worden geraamd op totaal € 10.000,-- (= circa een derde van de kosten wanneer de gemeente zelfstandig nieuw vGRP opstelt). De kosten worden gedekt uit 87700/34937 "advisering derden en rapportage waterschap". Verder bestaat de inspanning uit ambtelijke inzet voor zowel het afvalwaterketenplan en de implementatie van de conclusies uit het onderzoek levensduur. Voor de overige onderzoeken wordt de inspanning nog vastgesteld.

9. Monitoring en evaluatie

De voortgang en het resultaat van de samenwerking tussen de gemeenten en het waterschap wordt gemonitord door het coördinatieteam en de stuurgroep. Daarnaast beoordeelt de landelijke visitatiecommissie of er voldoende voortgang is in de samenwerking om de doelen uit het bestuursakkoord te realiseren.

10. Communicatie aanpak/vervolg

Nadat in iedere afzonderlijke gemeente een besluit is genomen over de financiële ambitie en het gezamenlijk op te stellen afvalwaterketen, wordt een gezamenlijk persbericht over de samenwerking uitgebracht door het waterschap.

Bijlagen

- Brief van de visitatiecommissie d.d. 7 oktober 2013 met de voorlopige bevindingen over de samenwerking in de regio Reest en Wieden
- Brief van de regio Reest en Wieden als reactie op de brief van de visitatiecommissie van 7 oktober 2013.
- VNG ledenbrief van 4 september 2013 over visitatiecommissie samenwerking in de waterketen.
- Ter info: artikel uit "Het Waterschap" van oktober 2013 over visitatiecommissie waterketen.
- Voorstel "Samenwerking tussen de gemeenten en het waterschap Reest en Wieden" van 27 maart 2012.